

Sosyal Hizmetler Ön Lisans Eğitimi ve Müfredatında Karşılaşılan Sorunlar

DOI: 10.26466/opus.668953

*

Hıdır Apak *

* Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Mardin/Türkiye

E-Posta: hidirapak@artuklu.edu.tr

ORCID: [0000-0002-2330-3093](https://orcid.org/0000-0002-2330-3093)

Öz

Bu çalışma, ön lisans sosyal hizmetler programlarında görevli öğretim elemanlarının sosyal hizmetler eğitiminin sorunlarını, müfredat durumunu ve önerilerini derinlemesine ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ön lisans mezunu sosyal hizmetler yardımcıları çalışacakları alanlarda büyük bir boşluğu dolduracaklardır ancak tartışılması gereken asıl konu bu bireylerin nasıl daha iyi eğitilmeleri gerekliliğidir. İşte bu çalışma bu soruya öğretim elemanları gözüyle bir katkı sağlamaya çalışmıştır. Araştırmada öğretim elemanlarının sosyal hizmetler eğitimi ile ilgili deneyimlerini ve düşüncelerini anlama ve tanımlamayı içerme gereksinimi duyulduğu için nitel yöntem tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu farklı meslek yüksekokulları sosyal hizmetler programlarında görevli öğretim elemanlarından gönüllü olarak çalışmaya katılmak isteyen 10 öğretim görevlisi oluşturmuştur. Araştırmanın veri toplama aracı araştırmacı tarafından hazırlanmış olan yapılandırılmış görüşme formudur. Nitel görüşmeler bittikten sonra veri analizine geçilmiş ve ilk olarak görüşmeler ve notlar temize geçirilmiştir. Elde edilen notlar içerik analizi tekniği ile incelenmiştir. Elde edilen verilerin kodlanması sonucu, toplamda üç genel tema ortaya konulmuştur. Bu genel temalar; sosyal hizmetler eğitimiyle ilgili karşılaşılan temel sorunlar, sosyal hizmetler müfredatına yönelik görüşler ve sosyal hizmetler eğitim kalitesinin artırılmasına yönelik öneriler şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: Meslek yüksekokulu, müfredat, ön lisans, sosyal hizmetler, sosyal hizmetler eğitimi.,

Problems Encountered in Associate Degree Social Services Education and Curriculum

*

Abstract

This study aims to reveal in depth the problems, curriculum status and suggestions of the social services education from the point of view of lecturers who are working in associate degree social services programs. Associate degree social services assistants will fill a huge gap in their fields of work, but the main issue to be discussed is how these individuals should be better educated. This study tried to contribute to this question from the perspective of lecturers.

Qualitative method was preferred in the research since it was necessary to include the experiences and thoughts of teaching staff about social services education. The study group consists of 10 lecturers who volunteered to participate in the study voluntarily. The data collection tool is a structured interview form prepared by the researcher. After qualitative interviews, data analysis was conducted and firstly interviews and notes were decoded. The obtained notes were examined by content analysis technique. As a result of the coding of the data obtained, three general themes were revealed. These general themes are basic problems encountered in social services education, views on the social services curriculum, and suggestions for improving the quality of social services education.

Keywords: *Vocational school, curriculum, associate degree, social services, social services education*

Giriş

Meslek yüksekokulları (MYO), ön lisans derecesi veren, belirli mesleklere yönelik nitelikli ara insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan ve iki yıllık eğitim öğretim sürdüren bir yükseköğretim kurumudur (YÖK, 1981). Yirminci yüzyılın en önemli gelişmelerinden biri olarak kabul edilen ön lisans eğitimi, artan yükseköğretim talebini ve ara insan gücü gereksinimlerini karşılamak amacıyla birçok ülkede geniş bir ilgi görerek yaygınlaşmıştır (Ergin ve Yağcı, 2003). MYO'larda verilen eğitim ile bireylere ilgili mesleklerin beklentilerini karşılayacak nitelikte teorik ve uygulamaya dönük bilgi ve beceri kazandırma amacı güdülmektedir (Bozkurt ve Şener, 2013). Aynı zamanda iş dünyası ile mesleki eğitim arasındaki beklentilerin aynı doğrultuda olmasının sağlanması son derece önemlidir. Diğer bir ifadeyle, iş dünyasının beklentileri ile toplumun dinamiğini oluşturan gençlerin geleceğe ilişkin beklentilerin birbiriyle örtüşmesi gerekmektedir (Durnalı, Orakcı ve Özkan, 2018).

MYO bünyesinde kurulan birçok programdan biri de sosyal hizmetler programıdır. Sosyal hizmetler programı; sosyal hizmetler alanında, mesleki yeterlilikler temelinde, ön lisans düzeyinde eğitim öğretim verilen, mesleki beceri ve deneyim kazandırılan, yasal yetkiler çerçevesinde mesleklerini yapabileme sorumluluğunu taşıyan ara elemanları yetiştiren bir diploma programıdır (Apak, 2019). Sosyal hizmetler ön lisans eğitimi eğitim sistemlerine uygun bir şekilde bütün Dünya'da örnekleri olan bir eğitim kademesidir (Tomanbay, 2011: 5).

Türkiye'de sosyal hizmetler ön lisans eğitiminin gelişimi 1960-1980 yılları arası 'denemeler dönemi', 1980-2007 yılları arası 'oluşamama dönemi', 2008-2013 yılları arası 'hazırlık ve başlangıç' ve 2013 yılı sonrası 'büyüme dönemi' olarak tasnif edilebilir (Apak, 2018). Türkiye'de ilk defa 2008 yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesinde kurulan ve sosyal hizmetler alanında çalışan ara elemanların niteliklerini artırmak, ihtiyaç duyulan yeni ara elemanları yetiştirmek amacı güden (Çay, 2011; Oral, 2017) bu program 2013 sonrasında hem açık öğretim bağlamında hem de örgün eğitim bünyesinde ciddi bir artış gerçekleştirerek günümüze kadar gelmiştir.

ÖSYM (2019) ve Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (2019) verilerine göre sosyal hizmetler programı; üçü açık öğretim fakültesinde ve elli altısı ise örgün eğitim veren meslek yüksekokullarında olmak üzere toplam elli beş

farklı üniversitede yer almaktadırlar. Elli beş üniversitenin içerisinde bulunan programın yirmisi vakıf üniversitesi programıdır. 2018–2019 eğitim döneminde sosyal hizmetler ön lisans programına 29 bin 351 öğrenci yeni kayıt yaptırmış ve toplam öğrenci sayısı 197 bin 611 sayısına ulaşmıştır. 2018-2019 eğitim öğretim yılında, sosyal hizmetler ön lisans eğitimi veren yükseköğretim programlarında görevli 189 öğretim elemanı bulunmaktadır. Akademisyenlerin büyük çoğunluğunu öğretim görevlileri (167) oluştururken bunu sırasıyla doktor öğretim üyesi (15) ve profesör (2) kadroları takip etmektedir.

Programın temel amacı, öğrencilere sosyal çalışma alanlarının gerektirdiği bilgi, beceri ve teknik yetkinliği kazandırmak ve karşılaşılabilecekleri mesleki sorunlara çözüm üretebilecek nitelikler ile donatılmalarına yardımcı olmaktır. Ayrıca hem sosyal hizmetlerin örgütlenmesi ve uygulanmasında gereksinim duyulan yeni ara elemanlar yetiştirmeyi hem de halen sosyal hizmetler alanında çalışan yardımcı personelin niteliklerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, sosyal hizmetler alanlarında çalışan bireyler ile profesyonel olarak çalışan sosyal çalışmacı arasındaki orta kademe insan gücünün yetiştirilmesini amaçlayan eğitim programları uygulanmaktadır. Sosyal hizmetler ön lisans programı, sosyal hizmetler alanlarında istihdam açısından ara eleman boşluğunu doldurma işlevini yerine getirmektedir. Bu programda okuyan öğrenciler genel olarak, sosyal hizmetler alanlarında çalışabilecek nitelikli iş gücü olarak mezun olmaktadır.

Sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarının ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştiren en önemli kaynaklardan biri olabilecek MYO'lar, mesleki eğitimle birlikte iyi yetişmiş sosyal hizmetler mezunları aracılığıyla sosyal çalışma alanlarında var olan yardımcı ve vasıfsız iş gücünü azaltacaktır. Bunun yanında ülkenin sosyal hizmetler üretimine de önemli katkılar sağlayacaklardır.

Meslek yüksekokulları, gelişmekte ve kalkınmakta olan ekonomiler için önem taşımakla birlikte ülkemizde ne yazık ki çok ciddi sorunları bulunmaktadır (Ünver, Yaylı ve Ceylan, 2009). Bu sorunlardan payını sosyal hizmetler programı da almaktadır. 2013 yılından sonra sosyal hizmetler programında yaşanan kontrolsüz büyüme ve buna bağlı olarak öğrenci kontenjanlarının hızla yükselmesi, açılan programlarda eğitim konusunu çok önemli bir yere taşımaktadır. Hem yeni bir program olması hem de öğrenci sayısının ve programın çok fazla olması eğitimi tartışmayı zorunlu kılmaktadır.

Ülkemizde meslek yüksekokullarında bulunan programlarının eğitimiyle ilgili karşılaşılan sorunları ele alan çok sayıda çalışma vardır (Göktürk, Aktaş ve Göktürk, 2013; Küçüköksel ve Akpınar, 2016; Türkeri, 2014; Uçar ve Özerbaş, 2013; Yıldırım, Sertel ve Özmen-Akyol, 2017). Ancak bu bağlamda sosyal hizmetler programı ile ilgili bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Sosyal hizmetler programının daha iyi seviyelere gelmesi için var olan ve muhtemel sorunların tespitine ve çözüm önerilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, eğitim ve müfredatla ilgili mevcut sorunlara yönelik öğretim elemanlarının görüşleri önem taşımaktadır. Uçar ve Özerbaş (2013) MYO'larda görevli öğretim elemanlarının eğitim ve sorunlar hakkındaki düşüncelerini ele aldıkları çalışmaları sonucunda, mesleki ve teknik eğitimde yenilemeye gidilmesini, öğretim elemanlarının mesleki ve teknik eğitimle ilgili şikâyetlerinin önemsenmesi gerekliliğini ve okullarda verimin artırılması gerektiğini vurgulamıştır.

Tüm bu düşüncelerden hareketle bu çalışma, ön lisans sosyal hizmetler programlarında görevli öğretim elemanlarının sosyal hizmetler eğitiminin sorunlarını, müfredat durumunu ve önerilerini derinlemesine ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ülkemizde sosyal hizmetler ön lisans eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar (Apak, 2018; Tomanbay, 2011; Yarcı ve Alpman, 2015) henüz oldukça yetersizdir. Bu çalışmalarda sosyal hizmetler programlarının eğitimi ve müfredatında karşılaşılan sorunlara değinilmemiştir. Bu çalışmanın amacı da bu alanda var olan çalışma sınırlılığı dikkate alınarak literatüre katkı sağlamaya çabalamaktır.

Yöntem

Araştırmada öğretim elemanlarının sosyal hizmetler eğitimi ile ilgili deneyimlerini ve düşüncelerini anlama ve tanımlamayı içerme (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015, s. 243) gereksinimi duyulduğu için nitel araştırma yöntemi olan fenomenoloji tercih edilmiştir. Fenomenolojik araştırma, araştırmacının katılımcılar tarafından tanımlanmış şekliyle bir fenomenle ilgili çeşitli deneyimlerin özüne ulaşmaya çalışılmaktadır (Giorgi, 2009; Moustakas, 1994 Akt: Creswell, 2014).

Çalışma grubu

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan “maksimum çeşitlilik örnekleme” kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme amaç; gö-reli olarak küçük bir örnekleme oluşturmak ve bu örnekleme, çalışılan proble-meye taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 136). Araştırmanın nitel bölümüne katılan akade-misyenlerin belirlenmesinde maksimum çeşitlilik yöntemi çerçevesinden ba-kılarak; örgün öğretim kurumlarından sosyal hizmetler programlarının böl-üm başkanları seçilmiştir. Sosyal hizmetler programının 55’i örgün eğitim veren meslek yüksekokullarında yer almaktadırlar. Öncelikle açıköğretim ve uzaktan eğitim veren öğretim kurumları hariç e-posta adresine ulaşılabilen (web sitesinde bulunan) 45 sosyal hizmetler programı bölüm başkanına bil-gilendirme e-postası atılmış ve bu mesaja dönüş yapan öğretim elemanları araştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunu farklı sosyal hizmetler programlarında gö-revli öğretim elemanlarından gönüllü olarak çalışmaya katılmak isteyen 10 öğ-retim elemanı oluşturmuştur. Yapılan araştırmada 10 farklı programda katı-lımcıya ulaşılarak programların neredeyse %20’sine ulaşıldığı ifade edilebilir.

Veri toplama aracı

Araştırmanın veri toplama aracı; araştırmacı tarafından araştırmanın ama-cına uygun olarak hazırlanmış olan yapılandırılmış görüşme formudur. Soru formu oluşturulurken deneyim veya davranış, düşünce, inanç ve duygu so-rularının (Kümbetoğlu, 2012) yer almasına dikkat edilmiştir. Soru formu oluşturulurken iki alan uzmanından destek alınmıştır. Soruların araştırma-nın amacı ve alt amaçları bağlamında olup olmadığı incelenmiş ve soru for-munun taslak hali oluşturulmuştur. Soru formu oluştuktan sonra sosyal hiz-metler programından bir akademisyenle pilot görüşme yapılmıştır ve bu gö-rüşme sonucunda soru formuna son hali verilmiştir. Yapılandırılmış soru formu 6 temel soru ve bu temel soruların altında oluşturulan sonda sorular-dan oluşmaktadır.

Verilerin analizi

Nitel veriler, öğretim elemanların 5'i ile yüz yüze görüşmeler yapılarak, 3'ü ile telefonla ve 2'si ile de mail yoluyla toplanmıştır. Görüşmeler, Şubat ve Haziran 2019 tarihleri arasında gerçekleştirmiştir. Nitel görüşmeler bittikten sonra veri analizine geçilmiş ve ilk olarak görüşmeler ve notlar temize geçirilmiştir. Elde edilen notlar içerik analizi tekniği ile incelenmiştir. İçerik analizi; bir içeriği inceleme ve anlama tekniğidir. Bu tekniğe göre araştırmacı ilk olarak tutulan notlar okumuş, verileri tek tek inceleyerek bazı notlar almış sonrasında ise içeriğe uygun kod ve kategoriler oluşturmuştur. Elde edilen kod listesi ve kodlama içeriğinin dökümü alınarak üç alan uzmanı incelemesine tabi tutulmuştur. Uzmanların görüşleri doğrultusunda tema isimleri ve kodlamalarda önerilen düzeltmeler yapılmıştır.

Elde edilen kod frekansları (f); katılımcıların, sorulan sorulara göre neyi kaç defa ifade ettiklerini göstermektedir. Dolayısıyla bulunan frekanslar, katılımcı sayısını değil analiz yoluyla saptanan ifadelerin sıklığını göstermektedir. Tematik bir analizin yanında katılımcılardan doğrudan alıntılar da yapılmıştır. Doğrudan alıntılarda öğretim elemanlarına ait bilgiler sadece katılımcı numaraları (ÖE1, ÖE8 gibi) ile ifade edilmiştir.

Yapılan araştırmada geçerlik ve güvenilirlik bağlamında elde edilen veriler inandırıcılık, aktarılabirlik ve uzman görüşü ile sağlanmıştır. Araştırılan konuya ilişkin farklı bakış açılarının, farklı algıların ve farklı deneyimlerin konmasına gayret edilmiş, inandırıcılığın artmasına katkıda bulunulmaya çalışılmıştır. Ayrıca uzman incelemesi bağlamında alanında yetkin üç uzman, araştırmacı ile birlikte değerlendirme yapmıştır. Uzmanlar tarafından literatür ışığında belirlenen kavramsal çerçeveye uygun bir şekilde analizler edilmiştir. Aktarılabirlik bağlamında elde edilen verilerle ortaya çıkan kavram ve temalar doğrultusunda katılımcıların ifadelerine sadık kalınarak doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmaya katılan öğretim elemanlarından elde edilen bulgular tablolar hâlinde sunulup yorumlanmaktadır. Elde edilen verilerin kodlanması sonucu, toplamda üç genel tema ortaya konulmuştur. Bu temalar Şekil

1’de gösterilmiştir. Bu genel temalar; sosyal hizmetler eğitimiyle ilgili karşılaşılan temel sorunlar, sosyal hizmetler müfredatına yönelik görüşler ve sosyal hizmetler eğitim kalitesinin artırılmasına yönelik öneriler şeklindedir. Söz konusu 3 temanın altında kategoriler ve kodlar bulunmaktadır.

Şekil 1. Nitel Veri Analizi Sonucu Oluşan Temalar

Sosyal Hizmetler Eğitimiyle İlgili En Temel Sorunlar

Bu tema altında öğretim elemanlarına sosyal hizmetler ön lisans eğitimiyle ilgili en temel sorun alanlarının ne olduğu sorulmuştur. Katılımcıların bu temada, bireysel düşüncelerini ve eğitim verirken edindikleri deneyim ve izlenimlerini yansıttıkları görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu karşılaşılan sorunları 'eğitimin içeriği' (f=17) ve 'kimlik ve istihdam' (f=16) üzerinden tanımlamışlardır. Tablo 1'e bakıldığında katılımcıların eğitimde karşılaştıkları sorunlar için diğer kategoriler 'akademisyen merkezli' (f=12), 'YÖK merkezli' (f=12) ve 'öğrenci merkezli' (f=7) kategorileridir.

Ön lisans eğitimi ile ilgili karşılaştıkları temel sorunlara yönelik görüşlerini belirten öğretim elemanlarının bir kısmı *eğitimin içeriği* (f=16) ile ilgili sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Tablo 1’de bu durumu da *daha çok staj* (f=8) ve *müfredat sorunu* (f=5) üzerinden ifade etmektedirler.

Tablo 1. Eğitimin içeriği bağlamında karşılaşılan sorunlar

Eğitimin İçeriği	f
Staj sorunu	8
Kaynak kitap sıkıntısı	1
Müfredat sorunu	5
Teorik – uygulama uyumsuzluğu	3
Toplam	17

ÖÖ1 staj uygulaması bağlamında kamu kurum ve kuruluşlarıyla sorunlar yaşandığını “Öğrencilerimizin staj problemi yaşamalarındaki temel neden ön lisans öğrencilerine kamu kurum ve kuruluşlarının çok sıcak bakmamasından kaynaklı yer bulamama” şeklinde ifade ederken; ÖÖ7 ise bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “Eğitim sürecinde staj yerlerinin öğrencilere ön lisans olduğu için stajyer olarak kabul etmeme üzerine eğilim göstermesi eğitim sürecinin uygulamalarla desteklenmesi açısından olumsuzluklar teşkil etmektedir.”

Müfredat sorunu da katılımcılar dile getirirken daha çok müfredat birlikteliğinin olmaması üzerinden tanımlamışlardır:

- “Türkiye’de sosyal hizmet ön lisans programlarının en temel sorunları arasında lisans eğitiminde olduğu gibi her üniversitenin kendine göre bir müfredat oluşturmaya çalışması ve müfredat birliğinin olmamasının olduğu kanımdayım.” (ÖÖ8)
- “Ders müfredatlarının üniversiteden üniversiteye çok farklılık göstermesi bir sorun olarak görülebilir.” (ÖÖ5)

Tablo 2’de kimlik ve istihdam kategorisi altında en fazla üzerinde durulan konu sosyal hizmetler ön lisans eğitiminin ne olduğu ve belirsizliği üzerinden şekillenmiştir.

Tablo 2. Kimlik ve istihdam sorunları

Kimlik ve istihdam	f
Görev tanımının (Unvan) olmaması	2
İstihdamın olmaması	4
Atama olmayışı	2
Kimlik ve amaç sorunu	3
Lisansın alt alanı gibi görünmesi	5
Toplam	16

ÖÖ10 bu durumu *kimlik ve amaç sorunu* (f=3) ve *sosyal hizmet lisansının altı* (f=5) gibi görünmesi bağlamında şu şekilde ifade etmektedir:

- *“Kimlik ve amaç sorunu en büyük sorundur. Aslında bu programların açılış amacı, neden açıldığı, kim olduğu konuları net değildir... Program mezunlarının nereden, ne olarak çalışacak olabilmelerinin net olmaması da bir başka sorun... Programın sosyal hizmet lisans bölümü alt programı olarak görülmesi de bu anlamda bir problem olarak karşımızda durmaktadır. Yani biz zannediyoruz ki sosyal hizmetler ön lisans deyince işte hemen aklımıza sosyal hizmet lisans programlarının yardımcı veya iki yıllığı gibi bir şey anlaşılıyor. Hâlbuki böyle değil çok farklı programlar olduğunu ifade edebiliriz.”*

Kimlik ve istihdam kategorisi altında *atama* (f=2) ve *istihdamın olmayışı* (f=4) da eğitimde karşılaşılan sorunların başında geldiğini ifade eden katılımcılara rastlanılmaktadır. ÖÖ7 bu durumu *“Ön lisans sosyal hizmetler bölümünün halen KPSS ile atamasının olmayışı öğrenciler açısından endişe oluşturmakta ve bölümü okuma şevk ve heyecanını azaltmaktadır”* şeklinde ifade etmektedir. ÖÖ3 ise bu durumu *“Ön lisans için herhangi bir atama kadrosunun verilmemesi ve görev tanımının belirlenmemesi”* şeklinde dile getirirken ÖÖ5 kodlu katılımcı ise benzer şekilde *“Kamu sektöründe sosyal hizmet ön lisans mezunlarına yer verilmemesi ve meslek unvanının henüz belirlenmemiş olması”*nu en büyük sorun alanlarından biri olarak ifade etmektedir.

Araştırmada bazı katılımcılar eğitimde karşılaşılan sorunları ifade ederken *akademisyen merkezli* (f=12) sorunlara da vurgu yapmışlardır. Tablo 3'te görüldüğü üzere 'Alandan olmayan akademisyenlerin' (f=7) var olması, 'akademisyen eksikliği' (f=3) ve 'üniversite yönetim ve akademisyenlerin dar bakış açıları' (f=2) gibi kodlara başvurmuşlardır.

Tablo 3. Akademisyen merkezli sorunlar

Akademisyen merkezli	f
Akademisyen eksikliği	3
Alandan olmayan akademisyenler	7
Akademisyenlerin dar bakış açıları	2
Toplam	12

Katılımcıların görüşlerine ilişkin aşağıda örnekler sunulmuştur:

- *“Sorunların bir kısmı nitelikli sosyal hizmet alan kökenli akademisyen eksikliği ve üniversite yönetim ve akademisyenlerin dar bakış açılarından kaynaklanmaktadır.”* (ÖÖ6)

- “En temel sorun da liyakatli ve yeterli öğretim elemanlarının olmayışıdır.” (ÖÖ9)
- “Sosyal hizmetler programlarında eğitim veren öğretim elemanlarının alan bilgisine sahip olmamaları veya alandan uzak kişiler olması ve ilgili müfredatlardan uzak olması başka bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır... Bu durum verilen eğitimin niteliksiz olması öğrencilerin de dolayısıyla niteliksiz olarak yeterince eğitim almadan mezun olabilmelerine neden olabilmektedir.”(ÖÖ10)

Ön lisans eğitiminde karşılaşılan problemleri tanımlarken akademisyenlerin bir kısmı olaya daha makro bir bakış açısıyla yaklaşarak YÖK merkezli (f=12) sorunları aktarmışlardır.

Tablo 4. YÖK merkezli sorunlar

YÖK merkezli	f
Açık öğretimin olması	2
Abartılı kontenjanlar	2
DGS’de haksız dağılım	5
Çok sayıda programın olması	3
Toplam	12

Tablo 4’te görüldüğü üzere daha çok ‘Dikey Geçiş Sınavı’nda (DGS) haksız dağılım’ (f=5), ‘çok sayıda programın olması’ (f=3), ‘abartılı kontenjanlar’ ve ‘açık öğretimin olması’ (f=2) gündeme getirilmiştir. DGS konusunda pek çok sorun yaşadıklarını ifade eden bir katılımcı “DGS ile birçok bölümden sosyal hizmete geçiş varken; sosyal hizmetler programından diğer bölümlere geçiş sınırlı sayıda söz konusu” (ÖÖ5) olma durumunu dile getirmiştir. Başka bir katılımcı ise sosyal hizmetler alanlarıyla alakası olmayan diğer program mezunlarıyla DGS’de yarışmalarının adaletsizliğine dikkat çekerek düşüncelerini şöyle aktarmıştır: “Programdan mezun öğrenciler DGS ile kendi alanlarıyla ilgi doğrudan ilişkili olan bir bölüm olan sosyal hizmet lisans bölümüne geçmek istediklerinde pek çok farklı program mezunu ile yarışmaktadırlar. Ancak bu programların çoğu sosyal hizmet lisans ile alakası olmaması bir sorun oluşturmaktadır.” (ÖÖ4)

Sosyal hizmetler eğitimi ile ilgili sorunlardan birinin de açıköğretim modelinin uygulanması olarak gösterilmiştir. ÖÖ2 bu durumu “Açık öğretimden bu bölümün okutulması kadar mantıksız bir şey olduğunu düşünmüyorum” diyerek net bir şekilde ortaya koymuştur. Daha çok Yüksek Öğrenim Kurumu’nun

elinde olan kontenjan sorunu ve program fazlalığı da dile getirilen sorunlardan bazılarıdır. Bu tarzda düşünen katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedirler:

- “Ayrıca üniversitelerde kontrolsüz bir şekilde sosyal hizmet bölümlerinin açılması da ilerde sosyal hizmet ön lisans mezunu olan kişilerin istihdamında sorunlar yaşamasına neden olmaktadır.” (ÖÖ8)
- “Çok fazla ön lisans programının olması bir sorundur.” (ÖÖ9)
- “Son yıllarda sayısı gittikçe artan sosyal hizmetler ön lisans programlarının yaygınlaşması ciddi bir sorun olarak karşımızda durmaktadır.” (ÖÖ5)

Tablo 5. Eğitimle ilgili öğrenci merkezli sorunlar

Öğrenci Merkezli Sorunlar	f
Bilinçsiz tercihler	3
Öğrenci isteksizliği	3
Düşük puanlı öğrenci	1
Toplam	7

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının bir kısmı eğitimde karşılaşılan sorunları ‘öğrenci merkezli’ (f=7) bağlamında ele almışlardır. Burada daha çok ‘öğrenci isteksizliği’ (f=3), ‘bilinçsiz yapılan tercihler’ (f=3) ve ‘düşük puanlı öğrenci’ (f=1) profili gündeme getirilmiştir. Bu alandaki görüşlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

- “Öğrencilerin yanlış ve eksik yönlendirilerek bu alanı tercih etmeleri ve kendilerini geliştirmedeki isteksizlikleri ciddi bir sorundur.” (ÖÖ6)
- “Bilinçli yapılmayan tercihler eğitim önündeki engellerden biri. Burada söylemek istediğim öğrenciler bu programı tercih ederken kulaktan doğma bilgiler ile tercih ediyorlar. Aslında bu programdan mezun olduktan sonra dâhil olacakları iş alanlarının kendileri için çok uygun olmadığını anlayınca bu meslekten soğuyorlar.” (ÖÖ1)

İşsizlik ve istihdam sorunu sosyal hizmetler mezunu bireylerin karşılaştığı sorunların başlarında gelmektedir. Tablo 6’da bu bağlamda akademisyenlere var olan bu soruna yönelik eğitim kalitesinin bir etkisinin olup olmadığı sorulmuş ve büyük çoğunluk (n=8) etkinin var olduğunu iddia etmiştir.

Tablo 6. İşsizlik ile sosyal hizmetler programlarının eğitim kalitesi ve yeterliliklerinin etkisine ilişkin görüşleri

Soru	Evet (n)	Hayır (n)
Sosyal hizmetler programlarının eğitim kalitesi ve yeterliliklerinin işsizlik sorununa etkileri var mıdır?	2	8

Eğitimin işsizliğe bir etkisinin olduğunu düşünen katılımcılar bu durumu da daha çok açıköğretimin var olması, her yıl binlerce mezun verilmesi, öğrencilerin kendilerini geliştirmemeleri, akademisyenlerin işlerini doğru yapmamaları ve eğitim sistemindeki bozukluklarla ilişkili açıklamaktadırlar. Katılımcıların bu konudaki görüşlere ilişkin örnekler şöyledir:

- “Eğitim kalitesi bütün meslekler için geçerli ama en büyük sorun açık öğretim sosyal hizmet mezunu binlerce sosyal çalışmacı adayı olmasından kaynaklı işsizlik artmaktadır. Ayrıca bölüm dışı akademik personelin özellikle sosyal hizmet bölümlerine ya da diğer bölümlere doldurulmasıyla var olan kalite gittikçe de düşürülmektedir.” (ÖÖ3)
- “İşsizlik sayısının artması bazı faktörlere dayandırılabilir. Örneğin kamu atamalarında bu bölüm mezunlarına yer verilmemesi gibi. Diğer bir önemli faktör ise başta ön lisans sosyal hizmet olmak üzere sosyal hizmet mesleğinin kendini yeterince topluma kabul ettirememesidir. Çünkü bir mesleğin saygınlığı onun toplumdaki algısından büyük ölçüde etkilenmektedir. Bu noktada özellikle STK’ların sosyal hizmet mezunlarından yararlanması belki biriken işsiz mezun sayısını azaltabilecektir. Diğer taraftan mezunların mezuniyet sonrası kendini geliştirmeleri ve özellikle STK ve STÖ’lere yönelmeleri önem taşımaktadır.” (ÖÖ5)
- “Sosyal hizmetler programlarının eğitim kalitesi ve yeterlilikleri elbette ki diğer sorunlar kadar olmasa da işsizliğe etki etmektedir. Alanı tanımayan yanlış yönlendirmelerle bölüme gelip iki yıl boyunca kendisine hiçbir şey katmadan, kendini geliştirmeden mezun olan yığınlar elbette ki karşılaşacakları en temel sorun işsizlik olacaktır. Mevcut hocaların niteliksiz olması, çoğunun alan dışı olması, hocaların odak noktalarının sadece derse girip çıkmak olduğu onun dışından sadece kendilerini akademik olarak yükselmek gibi dertlerinin olduğu göz önüne alındığında öğrencileri doğru eğitemedikleri ve iyi yönlendiremedikleri ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlar toplandığında mevcut sorunların yanı sıra eğitim kalitesi ve yeterliliğinin ne derece önemli olduğu oraya çıkmaktadır.” (ÖÖ6)

Bazı katılımcılar ise işsizlik sorununun eğitimden bağımsız olduğunu ifade etmektedir. ÖÖ9 istihdamın eğitimle bir ilişkisi olmadığını şu şekilde

ifade etmiştir: “Ülkemizde istihdam olanaklarının oluşturulmasında eğitim kalitesine ve yeterliliklere bakılmadığından herhangi bir etkisi olmadığını düşünüyorum.” ÖÖ8 ise benzer şekilde “Alınan eğitime bakıldığında birey ilerde mesleğini icra edebilecek yeterli donanımlara sahip olmaktadır. Dolayısıyla program içerisinde verilen eğitimin bunda çok az bir etkisi vardır. İstihdam noktasında herhangi bir bağlantılarının olmadığı düşüncesindeyim” diyerek eğitim ile istihdam arasında bir bağın olmadığına vurgu yapmıştır.

Sosyal Hizmetler Müfredatına Yönelik Görüşler

Sosyal hizmetler müfredatı ile ilgili görüşler ve yaşanan sorunlar üzerinden görüşmecilere yöneltilen sorular; karşılığı aranan ve nitel araştırma merkezlerinden olan bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde; öğretim elemanlarının ön lisans müfredatının yeterliliğine ilişkin görüşleri ve var olan müfredatlarını revize kriterleri olmak üzere iki alt tema belirlenmiştir.

Öğretim elemanlarının çoğunluğu (n=6) müfredatlarını yetersiz görmektedir. İki öğretim elemanı yeterli görürken iki öğretim elemanı ise bu konuda net bir fikir ortaya koymamıştır. Tablo 7’de görüldüğü gibi öğretim elemanlarının bir kısmının müfredatla ilgili tutumlarının olduğu ve bu tutumların çoğunluğunun ‘olumsuz’ olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7. Ön lisans müfredatının yeterliliğine ilişkin görüşler

Kategoriler	f	Kategoriler	f
1. Yeterli	2	2. Yetersiz	
		Uygula alanı olmaması	1
3. Kararsız		Teorinin yoğun olması	5
Kendimi yeterli görmüyorum	1	Süpervizör eksikliği	3
Üniversite bazlı bakılabilir	2	Özgün değil	4
		Öğrenci profiline uygun değil	3
		Batı merkezli	2
		Müfredatlar arası farklılıklar	3

Sosyal hizmetler müfredatını yetersiz gören katılımcıların görüşleri daha çok teorinin yoğun olması (f=5) bağlamında gerçekleşmiştir. Bu görüşü destekler nitelikte sorulan “Programınızda okutulan derslerin ağırlıkları ne şekildedir? sorusuna öğretim elemanları genellikle alan derslerinin ve teorik derslerin yoğunlukta olduklarını ifade etmişlerdir.

- “4 dönem boyunca toplamda gösterilen 32 dersin 21 tanesi alan dersi ve 11 tanesi alan dışı dersi. Kuramsal dersler 3 tane ve uygulama dersi ise 2 tane. (ÖÖ1)
- “Dersler ağırlıklı olarak alan dersleri ve kuramsaldır. Uygulamalı derslere daha çok yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum” (ÖÖ2)
- “Ağırlık alan dersleridir. Uygulamalı ders bulunmamaktadır.” (ÖÖ4)
- “Programımızda okutulan derslerin çeşitliliğine bakıldığında derslerin, alan dersleri, kuram dersleri ve uygulamalı derslerden oluştuğu görülmektedir. Dolayısıyla ders dağılımının uygun olduğunu düşünmekteyim.” (ÖÖ5)

Sosyal hizmetler müfredatını yetersiz gören katılımcıların bir kısmı ise müfredatın özgün olmaması (f=4), öğrenci profiline uygun olmaması (f=3), süpervizör eksikliği (f=3) ve müfredatlar arası farklılıklar (f=3) üzerinden düşüncelerini şekillenmiştir. Katılımcıların bu konudaki görüşlerine ilişkin örnekler şöyledir:

- “Sosyal hizmetler eğitim müfredatları uygulama alanı ve yetersiz altyapıdan kaynaklı sahadaki uygulamalardan bağımsız teorik eğitimle verilmektedir. Çünkü sahada çalışan alanında uzmanlaşmış ve Sosyal Hizmet mezunu meslek elemanı yetersiz, birçok ilçede çalışan sosyal hizmet uzmanı yok, bu nedenle sağlıklı uygulama eğitimi ve desteği veren meslek elemanı yetersiz.” (ÖÖ3)
- “Sosyal hizmet müfredatı yeterli değildir. Müfredatlar genel olarak lisans müfredatları ile benzerlik göstermektedir. Ön lisans düzeyine özgün öğrenci profili dikkate alınarak yeni müfredat belirlenmelidir.” (ÖÖ4)
- “Türkiye’de sosyal hizmetler eğitiminin müfredatı kesinlikle yeterli değildir. Bu sorun sadece sosyal hizmetlerde değil hemen hemen bütün sosyal bilimlerde mevcuttur. Avrupa merkezci, batıcı, pozitivist ve seküler eğitim müfredatı anlayışı hâkimdir. Daha çok batı kaynaklarının sadece çevirisi yapılarak müfredatımıza entegre edilmektedir” (ÖÖ6)
- “Türkiye’de sosyal hizmet müfredatı teorik derslerinin yanında uygulamalı derslere de çok fazla ihtiyaç duymaktadır.” (ÖÖ8)
- “Genel olarak değerlendirildiğinde yeterli değil. Müfredatta programdan programa farklılıklar olduğunu görüyoruz... Bu anlamda bir sorun karşımıza çıkıyor. Yeterli değil ve farklı. Herkes aslında yani öğrencinin bu kimlik, amaç, neden gibi unsurlarına değil de kendi içinde sahip olduğu, özelliklerine göre ders belirliyor. Bu da bir birliğin, amacın belirlenmesini zorlaştırabiliyor.” (ÖÖ10)

Müfredatların yeterli olduğunu düşünen ÖÖ2 düşüncelerini “Müfredatın 2 yıllıklar açısından yeterli olduğunu düşünüyorum” şeklinde açıklarken; ÖÖ9 ise

bir şerh düşerek *“Türkiye’de benim incelediğim üniversitelerin büyük çoğunluğunda eğitim müfredatının yeterli olduğu görüşünü taşımakla beraber, uygulamaya biraz daha ağırlık verilmesi gerektiğini düşünüyorum”* diyerek düşüncelerini ifade etmiştir.

Müfredatların yeterliliği konusunda net bir tavır ortaya koymayan ÖÖ5 ise bu durumun üniversitede üniversiteye göre değişebileceğini şöyle aktarmıştır: *“Ders müfredatının ülkemizde yeterliliği konusunda üniversite bazlı değerlendirme yapmak daha doğru olacaktır. Bazı üniversitelerin ders müfredatları yeterliken diğer bazı üniversitelerin yetersiz ve alan uygulamalarında çok yararlı olmayacağı düşünülen bazı dersler yer almaktadır.”* Benzer olarak kendisini bu konuda yeterli görmeyen ÖÖ1’de yeterliliğe ilişkin nötr bir tavır takınmıştır: *“Bu konuda şu aşamada görüş belirtmem çok yerinde olmayabilir çünkü kendimi bu alanda henüz yeterli seviyede görmemekteyim.”*

Görüşülen katılımcıların hepsi müfredatlarını bir kez da olsa revize ettiklerini ifade etmişlerdir. Müfredatlarını *“Dersler hemen hemen 2 yılda bir revize edilmektedir”* (ÖÖ6) şeklinde iki yılda bir revize ettiklerini ifade eden akademisyenler olduğu gibi derslerin *“Müfredatın her yılsonunda bölüm hocalarıyla beraber revize edildiğini”* (ÖÖ7) ifade eden öğretim elemanları da vardır.

Müfredatların sık sık değiştirilmesinin çeşitli sorunları içinde barındırdığını ÖÖ10 şu şekilde ifade etmiştir:

- *“Çok sık değişmiyor. Bunun temel nedeni değişiklik yapıldığında 2-3 yıl zorunlu olarak zorlamasıdır. Çünkü değişiklikte birlikte bütün sistem baştan aşağı değişiyor. Programda öğrenci dersleri alttan aldığında, öğrenci mezun olamayacak duruma geliyor. Kaldı ki alışlagelmiş derslerin dışında işte bu dersi kaldıracak değiştirme dediğinizde diğer hocaları itirazlarıyla karşılaşabiliyorsunuz. Ki bu sorunlar ortaya çıkıyor... Ancak belli bir süre çok sık değiştirmemekle birlikte belli bir süre aldığımız geri bildirimlerle müfredatımız güncellemekteyiz... Bu müfredata geçişte de çok sık sorun yaşıyoruz.”*

Öğretim elemanlarının müfredat değişiminde hangi kriterler göre hareket ettikleri Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8. Müfredatların revize kriterleri

Kategoriler	f	Kategoriler	f
1. Öğrenci Merkezli		3. MYO Merkezli	
Daha iyi eğitim arzusu	9	Müdürlere göre	1
Mesleklerinde faydalı	5	AKTS ve krediye göre	1
Güncel sorun ve gelişmeler	3	Diğer MYO'larda var mı?	1
Toplam	17	Toplam	3
2. Akademisyen Merkezli		4. DGS Merkezli	
İstişare sonucu	5		4
Vermek istedikleri derslere göre	4	5. Kriter yok	1
Toplam	9		

Akademisyenler, müfredatları revize kriterlerine yönelik verdikleri yanıtlardan en sık görülenleri beş kategori altında toplamıştır. Katılımcıların revize kriterlerini en sık daha iyi eğitim arzusu (f=9), öğrencilerin mesleki yaşamlarında daha faydalı olmaları (f=5), güncel sorun ve gelişmelere bağlı olarak (f=3) ve öğrenci merkezli (f=17) bir tavırda dile getirmişlerdir. ÖÖ7 ve ÖÖ1 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

- “Bölüm hocalarıyla beraber dersin öğrenciler üzerinde katkı düzeyi ölçülerek gözden geçirilmekte ve AKTS, mezuniyet kredileri dikkate alınarak revize edilmeye çalışılmaktadır. Türkiye’de sosyal hizmet eğitimi müfredatı değişen sosyal sorunlar kapsamında revize edilmeli ve güncellenmelidir.” (ÖÖ7)
- “Bizler bu programı revize ederken temel kriterimiz öğrencilere sosyal hizmet eğitimini daha yoğun bir şekilde ve her dönem birbirini takip eden içerikteki dersleri koyarak yaptık.” (ÖÖ1)

Katılımcıların bir kısmı ise müfredatlarını revize ederken akademisyen merkezli (f=9) bir tavır takınıldığını ifade etmektedir. ÖÖ2 bu durumu “Genelde yılda bir eklememiz gereken ya da çıkarmamız gereken dersleri hocalarla istişare edip bir karara bağlıyoruz” şeklinde dile getirmiştir.

Bazı katılımcılar ise birden fazla kriteri göz önüne alarak revize işlemlerini yaptıklarını ifade etmişlerdir. Buna ilişkin örnekler şöyledir:

- “Ders programı revize edilirken; bizden hangi dersin neden değiştirilmek istendiği, yeni eklenecek dersin diğer üniversite sosyal hizmet ön lisans programlarında hangi sıklıkla yer aldığına bakılarak değerlendirilmektedir.” (ÖÖ5)
- “Dersler daha çok hocaların ilgi ve yeterlilikleri kriteri ve öğrencilerin dikey geçiş yapacakları zaman gittiği üniversitelerde daha fazla dersten muaf olacakları kriterlerine göre yapılmaktadır. Ayrıca güncel sorunlar ve gelişmelere bağlı olarak bazı değişikliklere gidilebilmektedir.” (ÖÖ6)

- “Meslek yüksekokulundaki müfredat öğrencilerin daha fazla verim alması amacıyla ihtiyaca göre güncellenmektedir... Bu da öğrencilerin dönem içerisinde ders verimlilikleri göz önünde bulundurularak müdürlükle koordineli olacak şekilde güncellenmektedir.” (ÖÖ8)
- “Programda yer alan dersler ve içerikler ilgili hocalar tarafından oluşturulduğu için alan derslerine ağırlık verilmiştir. Diğer bütün programlarda olan alan dışı dersler sınırlı sayıda tutularak öğrencilerin yeterli bir donanım ile ilgili programı bitirmelerine olanak sağlanmaya çalışılmıştır. Diğer taraftan öğrencilerin gerek yatay geçiş, gerekse de dikey yapmalarına olanak sağlayacak şekilde programımız oluşturulmuştur.” (ÖÖ9)

Sosyal Hizmetler Eğitim Kalitesinin Artırılmasına Yönelik Öneriler

Akademisyenlerin sosyal hizmetler eğitim kalitesinin artırılmasına yönelik en fazla müfredata ilişkin önerilerin (f=30) ifade edildiği bunu YÖK'e ve üniversite yönetimlerine yönelik tavsiyeler (f=25) ile istihdama yönelik önerilerin (f=14) izlediği görülecektir.

Tablo 9. Müfredata yönelik öneriler

Müfredat bağlamında	f
Uygulama dersleri daha fazla olsun	10
Ortak bir müfredat olsun	5
Yerel dinamiklerle bir müfredat	4
Ortak toplantılar	7
Öğrenci düzeyi ve merkezli olsun	3
Son dönem bitirme projesi olmalı	1
Toplam	30

Müfredata yönelik önerilerin başında uygulama derslerinin fazla olması gerektiği düşüncesi ön plana çıkmaktadır. Nitekim ÖÖ1 “*Şu an için söyleyebileceğim uygulama derslerinin daha fazla olması gerektiğidir*” şeklinde kendini ifade ederken ÖÖ8 “*Dolayısıyla Türkiye’de yer alan sosyal hizmetler programlarının uygulamalı derslerinin sayısının artırılması gerektiği düşüncesindeyim. Sosyal hizmet mesleği sadece kişilerin bireysel olarak teorik dersleri alıp uygulamaya döküldüğü bir disiplin değildir. Okulda öğrenmiş olduğu teorik bilgilerin pratiğe dökülmesi noktasında uygulamaya da fazlasıyla ihtiyaç duymaktadır*” diyerek düşüncelerini özetlemiştir.

Müfredat bağlamında öneri sunan katılımcıların bir kısmı ise ortak toplantılar yapılarak ortak bir müfredat geliştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu noktada ÖÖ10 *“Bu anlamda öncelikle müfredatlarının bölüm başkanları koordinatörlerinin bir araya gelerek belli konularda standartlarının belirlenmesi gerekiyor. Standartlar üzerinde çeşitli değişikliklerin yapılması gerekiyor”* şeklinde vurgu yaparken ÖÖ5 *“Bu noktada yapılması gereken bazı seçmeli dersler dışında diğer derslerin Türkiye geneli ortak bir müfredat belirlenerek yapılmasında yarar vardır”* ifadelerini kullanmıştır.

Müfredat bağlamında yerele ve kültüre duyarlılığı ön plana çıkaran ÖÖ6 ise düşüncelerini *“Bunun yerine kendi öz kaynaklarımızdan beslenilmeli... Başta aile, kadın, çocuk ve yaşlı olmak üzere bütün dezavantajlı kesimlere yönelik çözüm öneri ve stratejileri batı merkezli yerine kendi öz yerel bakış açısı geliştirilerek bunların sunmuş olduğu perspektif eğitim müfredatımıza dâhil edilmelidir... Ayrıca sadece ithal ve çeviriye endekli dersler değil, yerel toplum ve aile tanımlayacak, öğrencilere farklı bakış açıları kazandıracak çeşitli dersler müfredata kazandırılmalıdır”* şeklinde dile getirmiştir.

Tablo 10. YÖK'e ve üniversite yönetimlerine yönelik öneriler

YÖK ve Üniversiteye	f
Öğrenciler mülakat ile alınsın	1
Açıköğretim kapatılsın	2
Programların açılması durdurulsun	2
Açma kriterleri zorlaştırılsın	2
Kent merkezlerinde açılmalı	2
MYO sosyo-kültürel olanaklar artırılmalı	1
Lisanslara bölüm açma yetkisi verilsin	1
Akademisyenler alandan olmalı	10
Tanıtım faaliyetleri yapılsın	4
Toplam	25

Sosyal hizmetler eğitiminin geliştirilmesine yönelik sunulan önerilerin bir kısmı da YÖK ve üniversite yönetimlerine yönelik daha makro önerilerdir. En öncelikli vurgu ise sosyal hizmetler programı öğretim elemanlarının alandan olma gerekliliğidir. Nitekim *“Her bölüme alandan en az 1 hoca atanmalı”* (ÖÖ2), *“Bunun yanında bölüm açmak için alan mezunu akademisyen zorunluluğu getirilmelidir”* (ÖÖ6), *“Programda görev alan öğretim elemanlarının sosyal hizmet alanından mezun olanlarından seçilmesi veya bunlara öncelik verilmesi”* (ÖÖ5) ve

“Kalitenin artırılması için öncelikle yeterli donanıma sahip (en az yüksek lisans mezunu) öğretim elemanlarının istihdam edilmesi lazım. Ayrıca alan dışı öğretim elemanlarının ilgili programda çalıştırılmaması gerektiğini düşünüyorum” (ÖÖ9) şeklinde öne sürülen düşünceler bu öneriyi göstermektedir.

YÖK ve üniversite yönetimlerine sunulan diğer önerilere ilişkin örnekler şu şekildedir:

- *“Aslında bu tarz bölüm ya da programlara öğrenci alımında mülakat yapılması uygun bir tutum olabilir diye düşünüyorum.”* (ÖÖ1)
- *“Açıköğretimden eğitim alma kapatılmalı. Uygulamalı eğitim artırılmalı. Halka basın yayın ve çeşitli yollarla sosyal hizmetin ne olduğu anlatılmalı. Meslek olarak daha güçlü bir lobi oluşturulmalı. Hem kendi alanında yetişmiş birçok hocayla daha fazla etkileşim içerisinde olacak hem kendini daha iyi yetiştirecek en azından 4 yıllık olan üniversitelere 2 yıllık açma yetkisi verilsin.”* (ÖÖ2)
- *“Özellikle ilçelerde ön lisans bölümlerinin olmasından kaynaklı Sosyal Hizmet Mezunları bu bölümde akademisyen olmak istemediği için alan dışı akademik personel alınmaktadır. Bu durum eğitim kalitesinin düşürmektedir. Sosyal Hizmet Mezunlarının bu alana sahip çıkması ve bölümlerin şehir merkezlerinde açılarak ilgili uygulama kurumlarıyla beraber çalışmaları önem taşımaktadır.”* (ÖÖ3)
- *“Sosyal hizmet alanında yetkin akademisyen yetiştirilmesi, ön lisans öğrenci düzeylerine göre müfredat belirlenmesi, açık öğretimlerin kapatılarak eğitimin sadece örgün olarak devam etmesi, iş olanaklarının arttırılması ve meslek yüksekokullarının sosyal ve kültürel benzeri olanaklarının arttırılması gibi öneriler sunabilirim.”* (ÖÖ4)
- *Her şeyden önce öğrenci potansiyeli var diye her üniversiteye ve her MYO sosyal hizmetler bölümünün açılması kesinlikle kabul edilemez. YÖK hem bu bölüme ilişkin hem de diğer bölümlere ilişkin daha zorlayıcı kriterler getirmesi gerekmektedir. Bunun yanında sadece teorik değil aynı zamanda uygulamalı bir bilim olan sosyal hizmet alandan çok ciddi anlamda beslenmeli, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve diğer ilgili bakanlıklarla ortak projeler geliştirilerek alanda yaşanan gelişmeler müfredata entegre edilmelidir.”* (ÖÖ6)

Tablo 11. İstihdama yönelik öneriler

İstihdam	f
İş olanakları artırılsın	4
Atama kriterleri belirlensin	2
Kimlik sorunu çözülmeli	3
İlgili uygulama kurumlarıyla beraber çalışma	4
Mesleki lobi oluşturulmalı	1
Toplam	14

İstihdam bağlamında da katılımcıların çeşitli önerileri vardır. Buna ilişkin örnekler şöyledir:

- *“Ön lisans eğitimle ilgili atama kriterlerin belirlenmesi ve ön lisans atamalarıyla ilgili gerekli düzenlemelerin yapılması, eğitim alanındaki programların atama yapılabilecek alanlardaki uygulamalar dikkate alınarak revize edilmesi eğitimin ve mezunların kalitesini artıracaktır.” (ÖÖ8)*
- *“Sorunlara tek tek değinmek gerekiyor. Önce sorunların halledilmesi gerekiyor. Kimlik sorunu çözülmeli. Biz kimiz nereden ve ne amaçla öğrenci yetiştiriyoruz. Bu öğrenciler mezun olduktan sonra nerelerde nasıl fırsatlar elde edecekler... Öğrenci kalitesinin, gelen öğrencinin kalitesini artırmak için sistemi tekrar kontrol edebilmek için istihdam olanaklarının artırılması bu anlamda veya sistemin değiştirilmesi için çalışmalar yapılabilir. Yani daha nitelikli öğrenci gelebilmesi için istihdam sorununa bir şekilde değinilmeli ve bölüm tanıtım programları yapılabilmeliyiz. Ön lisans programında olan öğretim elemanları ve bölüm başkanları ile en az yılda bir kez bir araya gelip çeşitli değerlendirmelerin yapılması, tartışılması ve çeşitli kararların alınması da programın eğitim kalitesini yükselteceği düşününceyi içerisindeyim.” (ÖÖ10)*

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmada sosyal hizmetler programı öğretim elemanlarının sosyal hizmetler eğitimiyle ilgili karşılaştıkları en temel sorunlar, sosyal hizmetler müfredatına yönelik görüşleri ve sosyal hizmetler eğitim kalitesinin artırılmasına yönelik önerileri nitel çalışma ile değerlendirilmiştir.

Araştırma kapsamında öğretim elemanlarına sorulan ilk soru sosyal hizmetler ön lisans eğitimiyle ilgili en temel sorun alanlarının neler olduğudur. Sonuçlar katılımcıların büyük çoğunluğunun; staj ve müfredat sorunu, teo-

rik - uygulama uyumsuzluğu ve kaynak kitap sıkıntısı gibi alt alanlardan oluşan eğitimin içeriğiyle ilgili en sık karşılaştıkları sorun alanı olduğunu göstermektedir. Kaynak kitap sıkıntısı bağlamında sosyal hizmetler ön lisans eğitiminde okutulacak kitap sayısının çok sınırlı olduğu ve var olan diğer kaynakların ise sosyal hizmet lisans bölümlerinde okutulan kaynaklardan oluştuğu ifade edilebilir.

Staj ve uygulama sorunu da eğitimde karşılaşılan bir sorundur. Göktürk ve arkadaşlarına (2013) göre bu durum tüm sosyal bilimler alanında eğitim veren meslek yüksekokullarının ortak sorunudur. Ülkemizde MYO'lar uygulama eğitimi açısından yeterli imkânlarla sahip değildirler. Sosyal hizmetler programı bağlamında ise öğrencilerin uygulamayı en iyi biçimde gerçekleştirecek şekilde yetiştirilmeleri açısından staj yapması, teorik dersler kadar önem verilmesi gereken bir konudur. Öğrenciler sosyal hizmetler alanlarında yapacakları stajlarda; edindikleri teorik bilgilerini hayata geçirme, mesleki kültüre uyum sağlama, daha yaratıcı düşünme, bilgi seviyesini artırma imkânı bulmaktadırlar. Ancak öğretim elemanları staj yaptıracak kurum ve kuruluş bulamadıklarını veya öğrencilerin staj yaptıkları birimlerde çok tanınmadıkları ve dikkate alınmadıklarını ifade etmişlerdir. Staj uygulaması dışında teori ile uygulamanın verilen eğitimde uyumsuzluğu da dile getirilmiştir.

Staj sorunu bağlamında Oral (2017), Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi örneği üzerinden sosyal hizmetler ön lisans programı öğrencilerinin staj uygulamalarına ilişkin görüş ve düşüncelerini değerlendirmiştir. Bu çalışmada, ankete katılan öğrencilerin %37,6'sının staj yapılacak kurumları bilmediğini, %51,6'sının staj yeri bulma konusunda sorun yaşadığını, %33,3'ünün aldığı eğitime uygun bir staj yapmadığını, %43,0'ünün öğrendiği teorik bilgileri staj yaparken uygulama fırsatı bulmadığını, %39,8'inin teorik eğitimle kurumlarda yapılan uygulamalar arasında paralellik olmadığını ve %35,5'inin ise staj yaptığı kurumdaki yetkililerin kendisiyle ilgilenmediğini, bilgilerini ve tecrübelerini paylaşmadığını tespit etmiştir. Ayrıca bu tespitlere ilave olarak öğrencilerin staj yeri bulma konusunda sorun yaşadığı, staj yapmanın zorunlu olması gerektiği ve staj süresinin yetersiz bulunduğu da çalışmanın en önemli sonuçları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal hizmetler eğitiminde karşılaşılan sorunlardan diğeri görev tanımının, istihdamın ve atanmanın olmaması, lisansın alt alanı gibi görünmesi, kimlik ve amaç sorunu gibi alt alanlardan oluşan kimlik ve istihdam sorunudur.

Mesleki tanımlama ve unvan sorunu bağlamında sosyal hizmetler mezunlarının mesleki unvan, görev ve yetki tanımları; kanunlar, kararnameler veya yönetmelikler çerçevesinde mesleki hiyerarşiye uygun bir şekilde belirlenmemiştir. Sosyal hizmetler mezunları Devlet Personel Başkanlığı'nın istihdam politikası içinde henüz mesleki tanım ve istihdam anlamında gerçek yerini bulamamıştır (Apak, 2019). Unvan ve yapacakları işlerin muğlaklığı, eğitimde karşılaşılan çeşitli problemleri de doğurmuştur.

Yarcı ve Alpman'a (2015) göre ise sosyal hizmetler mezunu bireyler meslek görevlerinin net olmaması, eğitim ve istihdam işbirliğinin olmaması ve bireysel motivasyon eksikliği gibi mikro, mezo ve makro sorunlar yaşamaktadırlar. Ayrıca mesleki tanımlamadaki muğlaklık, atanma prosedürlerinin belirsizliğini de doğurmuştur. Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) sürecinde belli bir kategori içerisinde değerlendirilmeyen sosyal hizmetler mezunları için çalışma sahası ciddi bir belirsizlik içermektedir. Böylelikle atanma kriterlerinin oluşmaması, KPSS gibi sınavların istihdam yaratmamasının ve çalışma sahası içerisindeki tanımsızlığın sebep olduğu belirsizlikler yaşanmaktadır. Mesleki ve görev tanımlaması olmayan ve istihdam, atama, iş imkânları vb. olanakların zayıf olması eğitimde bir sorun olarak algılanmaktadır.

İşsizlik ve istihdam sorunu sosyal hizmetler mezunu bireylerin karşılaştığı sorunların başlarında gelmektedir. Bu bağlamda yapılan çalışmada akademisyenlerin büyük çoğunluğu işsizlik sorununun yaşanmasında eğitim kalitesinin de etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Eğitim etkisini ise daha çok eğitimin var olduğu sisteme bağlamaktadırlar. Mevcut öğrenci sayısının %80'inden fazlasının açık öğretimdeki sosyal hizmetler programlarına kayıtlı oluşu, kontrolsüz bir şekilde binlerce mezun verilmesi, akademisyenlerin işlerini yeterince doğru yapmamaları ve özverili çalışmamaları ve bununla birlikte öğrencilerin de kendilerini geliştirmemeleri sosyal hizmetler eğitiminin işsizliğe dolaylı etkisinin olduğunu göstermektedir. Herhangi bir ülkede, eğitim alan nüfusun bir işte çalışıyor olması beklenir. Ancak günümüzde Türkiye'de istihdam edilenlerin çoğu, eğitim gördüğü meslek alanında çalışmamaktadır. Bu sebeple temel sorunlardan belki de en önemlisi, eğitim ile istihdam arasında gerekli bağlantının sağlıklı olarak kurulmamış olmasıdır (Muslu, 2010: 34). Aynı sorunu, sosyal hizmetler programından mezun olan bireylerde de görmek mümkündür.

Meslek yüksekokulları, verdiği iki yıllık teorik ve uygulamaya dayalı eğitim ile bireyleri, mesleki yaşantılarına hazır hâle getirmektedir. MYO'lar iş ve istihdam kapısını aralayan bir yükseköğrenim kurumudur. Türkiye'de MYO mezunları hem özel hem de kamu istihdamı noktasında payını gün geçtikçe artırmaktadır. Ancak bu durum sosyal hizmetler mezunları için ne yazık ki böyle değildir. Sosyal hizmetler programının sayısında ve kontenjanlarında yaşanan hızlı artış ve bunun yanı sıra açık öğretim programlarında on bini aşkın kontenjan, var olan eğitimin işsizliğe etkisini bariz bir şekilde göstermektedir. 2013-2014 eğitim döneminde sosyal hizmetler programı öğrencisi 95.147 iken; bu sayı ciddi bir artış göstererek 2017-2018 eğitim öğretim yılında 183.902 sayısına ulaşmıştır. 2017-2018 eğitim döneminde sosyal hizmetler ön lisans programına 31.072 öğrenci yeni kayıt yapmıştır (ÖSYM, 2018). Bu bağlamda verilen eğitimin kalitesinin artması istihdamı artıracak ve işsizliği azaltacak bir etkiye sahiptir. Sosyal hizmetler alanında eğitim veren programların çok sayıda açılması, bu alanda duyulan iş gücü kapasitesini yükseltmeyi hedeflemektedir. Ancak bu denli yaratılan arza ve ihtiyacın çok üzerinde mezun verilmesine karşılık istihdam sayısı oldukça düşük düzeydedir (Apak, 2019).

Araştırma kapsamında sorulan bir diğer soru, akademisyenlerin çalıştıkları sosyal hizmetler programı müfredatını yeterli görüp görmedikleri üzerinedir. Sonuçlar, öğretim elemanlarının çoğunluğunun (n=6) müfredatlarını yetersiz gördüğünü göstermektedir. Sosyal hizmetler müfredatını yetersiz gören katılımcıların görüşleri daha çok teorinin yoğun olması, müfredatın özgün ve öğrenci profiline uygun olmaması, öğrencilerin uygulama derslerinde danışmanlık yapacak süpervizör eksikliği ve müfredatlar arası farklılıklar üzerinden şekillenmiştir.

Sosyal hizmetler ön lisans programında zorunlu, seçmeli derslere ve genellikle staja yer verilmektedir. Bunun yanında, öğrenciler seçmeli dersler de almaktadır. Dersler, kuramsal ve uygulamalı olarak yürütülmektedir. Bu programda ağırlıklı olarak sosyal çalışma, sosyoloji, psikoloji ve iletişim bilimlerinin dersleri okutulmaktadır. Programda yer alan dersler ve öğretim yöntemleri, alanla ilgili kuramsal bilgiyi vermenin yanı sıra, bu bilgileri pratik alana aktarma becerisi de kazandırmaya çalışmaktadır. Her ne kadar programların müfredat içeriğinde uygulama derslerinin olduğu görülse de öğretim elemanları teorik derslerin yoğunlukta olduğunu ifade etmiş ve bu nedenle müfredatı yetersiz görmüşlerdir. MYO'lar teorik eğitimin yanında,

uygulama ağırlıklı eğitim ve öğretim veren kurumlardır. Sosyal hizmetler programı bağlamında da öğrencilerin uygulamayı en iyi biçimde gerçekleştirecek şekilde yetiştirilmeleri gerekmektedir.

Müfredatın özgün olmaması bağlamında ise ön lisans düzeyinde takip edilen müfredatın içerik olarak lisans düzeyinde verilen sosyal hizmet müfredatına yakın oluşu dile getirilmiştir. Birçok programın müfredatı hazırlanırken sosyal hizmet lisans müfredatının kısaltılmışı/minimize edilmiş şekline bir tasarım yapılmıştır. Burada sosyal hizmetler ön lisans programlarında sunulmakta olan eğitim-öğretim müfredatı çoğu zaman sosyal hizmet lisans düzeyi müfredatını kendisine örnek almaktadır. Bu bağlamda; mesleki kimlik sorununu derinleştiren, öğretim elemanlarını ve öğrencileri zor durumda bırakan mevcut müfredat içeriğinin ön lisans eğitiminin amacıyla bağlantılı, uygun ve tutarlı hale getirilmesi dile getirilmesi gereklidir (Sosyal Hizmetler Ön Lisans Programları Çekirdek Eğitim Programı ve Güncel Konular Çalıştayı Sonuç Raporu, 2017). Müfredatın daha iyi seviyelere getirilmesi için özgün bir niteliğe erişmelidir.

Katılımcılar müfredatlar arası farklılıklar bağlamında da sosyal hizmetler müfredatını yetersiz görmekte dirler. Sosyal hizmetler programlarının müfredatları arasında ortaya çıkan belirgin farklar, sosyal hizmetler yardımcılarının hangi niteliklere sahip olmaları gerektiği noktasında da belirsizliğin varlığını gündeme getirmektedir (Yarcı ve Alpman, 2015). Müfredat farklılıklarının olmasının ana nedenlerinden biri sosyal hizmetler programlarının çok farklı akademik birimlerin (sosyal bilimler meslek yüksekokulu, sağlık bilimleri yüksekokulu vb.) bünyesinde açıldığıdır. Farklı isimlere sahip akademik birimlerin içerisinde programların açılması, sosyal hizmetler müfredatında farklılıkların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Örneğin sağlık meslek yüksekokulu çatısı altında bulunan bir sosyal hizmetler programında, sağlık alanıyla ilgili dersler daha ağırlıklı olarak bulunurken sosyal bilimler meslek yüksekokulunda bulunan sosyal hizmetler programlarında, sosyal bilimler (psikoloji, sosyoloji gibi) derslerinin ağırlıklı olduğu ifade edilebilir (Apak, 2018). Bir diğer neden ise sosyal hizmetler programlarının bir program olarak ortaya çıkışının nispeten yeni olması ve henüz eğitim ve müfredat kimliğinin net olarak oluşmadığı ve özgünlüğe kavuşamadığı gerçeğidir.

Araştırma katılan öğretim elemanlarının hepsi en az bir kere de olsa müfredatlarını revize ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Bazı katılımcıların ise bu re-

vizeyi birden çok şekilde yaptıkları da görülmüştür. Bu durum sosyal hizmetler müfredatı ile ilgili henüz bir netleşmeye gidilmediği ve müfredat denemelerinin devam ettiğini göstermektedir. Bu müfredatların bir yazı tahtasına dönme tehlikesini içinde barındırmaktadır.

Öğretim elemanlarının sosyal hizmetler programı müfredatını revize kriterlerini daha çok öğrenci merkezli bakış açısının ön planda olduğu görülmektedir. Burada daha çok öğrencilerin gelecekteki mesleki yaşamlarında faydalı olmaları ve daha iyi eğitim almaları görüşü hâkimdir. Müfredat geliştirilirken sosyal hizmetler öğrencilerinin teknik becerilerin yanında, sosyal beceriler noktasında da donanımlı olmalarının şart olduğu bir müfredat tasarlanmalı ve kazandırılmalıdır (Yarcı ve Alpman, 2015). Ayrıca Sosyal hizmetler programlarının müfredatları sosyal hizmetler sektörünün (özel, kamu ve STK da dâhil olmak üzere) talepleri göz önüne alınarak yeniden düzenlenmeli ve değişen taleplere göre sürekli olarak güncellenmelidir.

Dikey Geçiş Sınavı'nın (DGS) müfredat değişikliği yapılırken bir kriter olarak gündeme alındığı sonucuna da ulaşılmıştır. DGS, MYO mezunlarına lisans eğitime devam etme şansı tanıyan bir sınavdır. Böylelikle öğrenciler lisans programlarının kontenjanının %10'una denk gelecek şekilde geçiş yapabilmektedirler (Günay ve Özer, 2016). Sosyal hizmetler programından mezun öğrencilere de lisans eğitime dâhil olma hakkı tanınmaktadır. Sosyal hizmet lisans bölümüne sosyal hizmetler ön lisans programı dâhil birçok ön lisans programından DGS ile geçiş hakkı tanınmaktadır. Sosyal hizmetler ön lisans programı dışında bu programların büyük çoğunluğu (Güvenlik ve Koruma, Hava Savunma, İstihbarat, İtfaiyecilik ve Sivil Savunma vb.) ile sosyal hizmet lisans bölümü arasında hiçbir ilişki yoktur (Alptekin, Topuz ve Zengin, 2017). Sosyal hizmetler ön lisans öğrencileri, meslek yüksekokullarındaki eğitimlerini tamamladıklarında ön lisans diploması almaya hak kazanırlar ve isterlerse DGS'ye girmek koşuluyla sosyal hizmet veya sosyoloji lisans bölümlerine kayıt yaptırarak lisans tamamlama imkânına sahip olabilmektedirler (Apak, 2018). Yapılan bir araştırmada (Apak, 2019) öğrencilerin %87,3 gibi büyük çoğunluğunun dikey geçiş sınavı ile lisans eğitime devam etmek istedikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda akademisyenlerin müfredat revizelerini gündeme alırken DGS'de geçiş yapacakları sosyal hizmet lisans müfredatından çok ayrı düşmek istememektedirler. Ancak bu durum müfredatın özgünlüğü ve yetiyecek sosyal hizmetler yardımcılarının iyi yetiştirilmesi önünde bir engel olabilmektedir. Ayrıca MYO'larda var olan sosyal hizmetler

programı asıl misyonundan kopup sadece bir transfer niteliği (Apak, 2019) taşıyıp sosyal hizmet lisans bölümlerinin alt eğitim düzeyi gibi algılanmasına neden olabilir.

MYO mezunu meslek elemanlarına verilen eğitim ve öğrenim kalitesinin artırılmasının, ülke ekonomisine verimlilik açısından çok büyük etki yapacağı düşünülmektedir. Öğrencilerin yeterli bilgi ve deneyime sahip olması, milyonlarca iş saatinin kayıp olmaktan çıkıp bir kazanç dönüşmesine olanak sağlamaktadır (Ünver, Yaylı ve Ceylan, 2009). Bu durum sosyal hizmetler alanları için de aynı şekildedir. Öğretim elemanlarının sosyal hizmetler eğitim kalitesinin artırılmasına yönelik en fazla müfredatla ilişkin önerilerinin olduğu bunun yanında YÖK'e, üniversite yönetimlerine ve istihdama yönelik önerilerin de olduğu görülmektedir. Apak (2019) çalışmasında sosyal hizmetler programının eğitim kalitesinin artırılmasına yönelik önerilerini araştırmamıza benzer bir şekilde (1) arz-talep dengesinin kontrol edilmesi, (2) sosyal hizmetler programı mezunlarının lisans tamamlama imkânlarının iyileştirilmesi, (3) öğretim elemanlarının niteliğinin artırılması ve (4) güncel ve çağdaş bilgi ile destekleneceği bir eğitim sisteminin olması şeklinde sıralamıştır.

Müfredat bağlamında dile getirilen önerilerin başında uygulama dersleri daha fazla olması ve ortak müfredatların sosyal hizmetler programında var olması gerekliliğidir. YÖK ve üniversite yönetimlerine yönelik önerilerin başında ise sosyal hizmetler programında çalışan akademisyenlerin mutlaka alandan olması gerektiği vurgusu ve öğrenci sayısının azaltılmasına yönelik (açıköğretimin kapatılması, yeni programların açılmasının durdurulması veya açma kriterlerinin zorlaştırılması) teklifler sunmaktadırlar.

Meslek yüksekokullarının en temel sorunlarından biri öğretim elemanı teminidir. Bu sorun hem nitel hem de nicel boyutta önem arz etmektedir. Nicel olarak öğretim elemanlarının sayısının azlığıyla ilişkilidir. Bu durum doğal olarak öğretim elemanlarının yüklerini artırmakta, kendilerini başta mesleki olarak geliştirmeleri için yeterli zaman bulamamasına ve öğrencilerle gerektiği kadar ilgilenememesine neden olmaktadır. Bu da dolaylı olarak niteliği düşürmektedir. Bunun yanında bazı yüksekokullarda öğretim elemanı eksikliği temin edilen ve yarı zamanlı olarak görevlendirilen öğretmenler aracılığıyla yürütülmektedir (Alkan, Suiçmez, Aydınkal ve Şahin, 2014). Bu durum sosyal hizmetler programında da bariz bir şekilde görülmekte ve sosyal hizmetler tecrübesi olmayan bireylerin öğretim elemanı olarak çalışmalarına imkân tanınmaktadır.

Eğitim kalitesinin önündeki engellerden biri de istihdamdır. İstihdam durumu netleşmeyinceye kadar öğrenci ve eğitim kalitesi de yükselmeyecektir. İstihdama yönelik öneriler bağlamında da daha çok mezun bireylerin kim olduğu ve nerelerde ne olarak çalışacağı sorularını merkeze alarak mesleki bir kimliğin oluşturulması gerekliliği vurgusu vardır. Eğer sosyal hizmetler mezunu bireylerin kim olduğu sorusunun yanıtı net olarak verilirse istihdamın önündeki en büyük bariyer de ortadan kalkacaktır.

Bu çalışmada ön lisans sosyal hizmetler eğitiminde yaşanan sorunlar, müfredat durumu ve eğitim kalitesinin geliştirilmesi yönelik önerileri ne olduğu sorularına cevaplar bulunmaya çalışılmıştır. Ön lisans mezunu sosyal hizmetler yardımcıları çalışacakları alanlarda büyük bir boşluğu dolduracaklardır ancak tartışılması gereken asıl konu bu bireylerin nasıl daha iyi eğitilmeleri gerekliliğidir. İşte bu çalışma bu soruya öğretim elemanları gözüyle bir katkı sağlamaya çalışmıştır. Öğretim elemanlarının görüşlerinin önemsenmesi gerekliliği sosyal hizmetler eğitiminde verimin artması açısından önemlidir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda sunulabilecek bazı öneriler şu şekildedir:

- Sosyal hizmetler programları bölüm başkanlarının ortak katılımıyla toplantılar yapılabilir ve bu toplantılar sonucu zorunlu dersler bağlamında ortak bir müfredat geliştirilebilir.
- Kimlik ve istihdam bağlamında sosyal hizmetler mezunlarının mesleki unvanları netleştirilmelidir.
- Kaynak kitap sorunu bağlamında özgün, yerel ve ara elemanların sosyal hizmet alanlarında daha aktif çalışmalarını sağlayacak eserler ortaya çıkarılması gerekliliği önerilebilir.
- Müfredatlarda uygulama dersleri artırılmalı ve staj sorunu yaşayan programların kamu kurum ve kuruluşlar başta olmak STK, yerel yönetimler ve özel işletmelerle ortak toplantılar yapması ve yöneticilerinin stajın önemi konusunda bilgilendirilmesi gerekliliği önerilebilir.
- Çalışmanın, öğrencilerin bakış açısından da derinlemesine çalışılması önerilebilir.
- Bu çalışma daha büyük bir öğretim elemanı grubuyla nicel olarak yapılabilir.

EXTENDED ABSTRACT

Problems Encountered in Associate Degree Social Services Education and Curriculum

*

Hıdır Apak
Mardin Artuklu University

Vocational schools; are higher education institutions that give associate degree, aim to train qualified intermediate manpower for certain professions and continue education for two years (YÖK, 1981). Social services program is one of many programs established within vocational schools.

Social services program; is a diploma program in the field of social services that train intermediate staff on the basis of professional qualifications, who are trained at associate level, gain professional skills and experience, and have the responsibility to do their profession within the framework of legal competencies (Apak, 2019). Social studies associate degree is an education level with examples all over the world in accordance with education systems (Tomanbay, 2011, p. 5).

Social services program in Turkey was established in 2008 for the first time at Anadolu University Open Education Faculty. It aims to increase the qualifications of intermediate staff working in the field of social services and to train new intermediate staff needed (Çay, 2011; Oral, 2017). This program has achieved a significant increase both in the context of open education and in formal education after 2013.

There are many studies dealing with the problems encountered in the education of the programs in vocational schools in our country (Göktürk, Aktaş & Göktürk, 2013; Küçüköksel & Akpınar, 2016; Türkeri, 2014; Uçar & Özerbaş, 2013; Yıldırım, Sertel & Özmen-Akyol, 2017). However, in this context, no study related to the social services program has been encountered.

In order to improve the social services program, there is a need to identify existing and potential problems and suggestions for solutions. In this context, the opinions of the instructors about the current problems related to education and curriculum are important. Based on all these thoughts, this study aims to reveal in depth the problems, curriculum status and suggestions of

the social services education from the point of view of lecturers who are working in associate degree social services programs.

Studies on social services associate degree education in our country (Apak, 2018; Tomanbay, 2011; Yarcı & Alpman, 2015) are still insufficient. In these studies, the problems encountered in the education and curriculum of social services programs were not addressed. The aim of this study is to try to make contribution to the literature by considering the limitations of the study in this field.

Qualitative method was preferred in the research since it was necessary to include the experiences and thoughts (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2015, p. 243) of teaching staff about social services education. "Maximum diversity sampling", which is one of the purposeful sampling methods, was used in the research. The study group consists of 10 lecturers who volunteered to participate in the study. The data collection tool is a structured interview form prepared by the researcher. After qualitative interviews, data analysis was conducted and firstly interviews and notes were decoded. The obtained notes were examined by content analysis technique.

As a result of decoding the data obtained from the lecturer participating in the research, three general themes were revealed. These general themes are basic problems encountered in social services education, views on the social services curriculum, and suggestions for improving the quality of social services education.

The first question asked to the academic staff within the scope of the research is what the main problem areas related to social services undergraduate education are. The vast majority of the academic staff participating in the research explained the problems encountered under the categories of "content of education", "identity and employment", "academician centered", "YÖK centered" and "student centered".

The majority of lecturers see their curriculum as inadequate. The views of the participants, who saw the social services curriculum as inadequate, were mostly in the context of the theory being intense. All of the respondents stated that they revised their curriculum at least once. It was found that the most suggestions for improving the quality of social services education, recommendations for YÖK and university administrations and employment.

Associate degree social services assistants will fill a huge gap in their fields of work, but the main issue to be discussed is how these individuals should

be better educated. This study tried to contribute to this question from the perspective of lecturers. The necessity of considering the opinions of the academic staff is important in terms of increasing efficiency in social services education.

Some suggestions that can be presented in line with the findings obtained as a result of the research are as follows: Meetings can be held with the joint participation of department heads of social services programs, and a common curriculum can be developed in the context of compulsory courses as a result of these meetings. Also in the context of identity and employment, the professional titles of social service graduates should be clarified.

Kaynakça / References

- Alkan, R. M., Suiçmez, M., Aydınkal, M. ve Şahin, M. (2014). Meslek yüksekokullarındaki mevcut durum: sorunlar ve bazı çözüm önerileri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 4(3), 133-140.
- Alptekin, K., Topuz, S. ve Zengin, O. (2017). Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminde neler oluyor? *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(2), 50-69.
- Apak, H. (2018). Geçmişten günümüze Türkiye’de ön lisans sosyal hizmetler eğitimi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8(2), 236-244.
- Apak, H. (2019). *Sosyal hizmetler ön lisans eğitimi ve ara elemanlar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bozkurt, Y. ve Şener, G. (2013). Üniversite öğrencilerinin profilini belirlemeye yönelik bir araştırma: Meslek yüksekokulu ve fakülte öğrencilerinin karşılaştırılması. *Erciyes İletişim Dergisi "akademia"*, 3(1), 94-108.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2014). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (S. B. Demir, çev). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çay, M. (2011). Açıköğretim fakültesi (2 yıllık) sosyal hizmet bölümü hakkında genel bilgiler ve sık sorulan sorular, 25.11.2018 tarihinde <http://goo.gl/MV2wXU> adresinden erişilmiştir.
- Durnalı, M., Orakçı, Ş., ve Özkan, O. (2018). Turkey's higher education potential for human capital of Eurasian Region. In O. Karnaukhova, A. Udovikina, & B. Christiansen (Eds.), *Economic and geopolitical perspectives of the Commonwealth of Independent States and Eurasia* içinde (s. 201-224). Hershey, PA: IGI Global. doi:10.4018/978-1-5225-3264-4.ch009

- Ergin, A. ve Yağcı, Ö. (2003). 4702 sayılı yasa çerçevesinde gerçekleştirilen MEB-YÖK meslek yüksekokulları projesine yönelik bir değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 256-264.
- Göktürk, İ. E., Aktaş, M. A. ve Göktürk, Ü. (2013). Sosyal bilimler meslek yüksekokullarının eğitim sürecinde; uygulama açısından karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *Electronic Journal of Vocational Colleges, UM-YOS Özel Sayı*, 1-8.
- Günay, D. ve Özer, M. (2016). Türkiye'de meslek yüksekokullarının 2000'li yıllardaki gelişimi ve mevcut zorluklar. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(1), 1-12.
- Küçüköksel, N. Ç. ve Akpınar, T. (2016). İstihdam odaklı mesleki eğitime yönelik sorunlar, talep ve beklentiler. *Tekirdağ SMMM Odası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 1-18.
- Kümbetoğlu B, (2012). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Muslu, A. (2010). *Türkiye'de mesleki eğitim almış nüfusun istihdam sorunları ve çözüm önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oral, A. İ. (2017). Sosyal hizmetler ön lisans programı öğrencilerinin staj uygulamalarına ilişkin görüş ve düşüncelerinin değerlendirilmesi: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi örneği. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 62-80.
- Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) (2018). ÖSYS yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzu. 03.06.2019 tarihinde <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2018/YKS/KONTKILA-VUZ6082018.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) (2019). ÖSYS yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzu. 07.08.2019 tarihinde <https://www.osym.gov.tr/TR,16858/2019-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html> adresinden erişilmiştir.
- Sosyal Hizmet Okulları. (2017). *Sosyal hizmetler ön lisans programları çekirdek eğitim programı ve güncel konular çalıştay sonuç raporu 7-8 Nisan 2017*. Süleyman Demirel Üniversitesi Eğirdir Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Isparta. 17 Kasım 2017 tarihinde <http://www.sosyalhizmetokullari.org/OnLisansSHPProgCalistaySonucRaporu.pdf> adresinden erişilmiştir.

- Tomanbay, İ. (2011). *Sosyal hizmetlerde açıköğretim ve ara elemanlar: Sosyal çalışma ve sosyal teknikerlik*. Ankara: SABEV Yayınları.
- Türkeri, İ. (2014). Yükseköğretim düzeyinde turizm eğitiminin özel nitelikli sorunları ve çözüm önerileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 1-14.
- Uçar, C. ve Özerbaş, M. A. (2013). Mesleki ve teknik eğitimin dünyadaki ve Türkiye'deki konumu. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 242- 253.
- Ünver, H. M., Yaylı, H. ve Ceylan, H. (2009). Taşra meslek yüksekokullarının sorunları ve çözüm önerileri. 1. Uluslararası 5. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu (3063-3070). Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Yarcı, S. ve Alpman, P. S. (2015). Sosyal hizmet ve danışmanlık bölümü öğrencilerinin istihdam sorunları. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 5(5), 123-129.
- Yıldırım, H., Sertel, E. ve Özmen-Akyol, S. (2017). Meslek yüksekokullarının güncel sorunlarına ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(21), 287-300.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yükseköğretim Kanunu. (1981). *Resmi Gazete*, Sayı: 17506.
- Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (2019). 07.08.2019 tarihinde <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Apak, H. (2020). Sosyal hizmetler ön lisans eğitimi ve müfredatında karşılaşılan sorunlar. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(25), 3382-3414. DOI: 10.26466/opus.668953